

Paul Van de Woestijne (Eeklo) verkent in deze verhandeling de oorsprong van de naam 'Meetjesland'. Daarbij behandelt hij het sporadisch voorkomen van de naam sinds 1749 en de popularisering sinds 1859 (pastoor Duvillers).

Hij overloopt achtereenvolgens een aantal voorkomende verklaringen (turfwinning, gemet als landmaat, métiers-land, ...) en leidt via eliminatie af, dat de naam voorkomt uit de reputatie die het Meetjesland sinds de zeventiende eeuw verwierf in textiel. De regio stelde toen bijzonder veel mensen tewerk in de textielnijverheid. Het is bekend dat in die tijd op de Gentse markt 'Meetjeslanders' werden verkocht, geweven stukken stof. De naam verwijst volgens de auteur naar de oude meetjes, vrouwen, spinsters die de wevers voorzagen van vlasgaren.

M MEETJESLAND ?

What's in a name ?

Verhandeling door Paul Van de Woestijne
over de herkomst van de naam 'Meetjesland'

Mei 2005

PAUL VAN DE WOESTIJNE
(° 1946, Eeklo)
Licentiaat Germaanse Filologie,
voorzitter van de Vereniging voor
Heemkunde in het Meetjesland en
auteur van diverse boeken en artikels
over Eeklo en het Meetjesland.

STREEKPLATFORM MEETJESLAND

Meetjesland? What's in a name?

Paul Van de Woestijne

Een uitgave naar aanleiding van de algemene vergadering van de vzw Streekplatform Meetjesland op 10 mei 2005 te Assenede.

Vzw Streekplatform Meetjesland
Oostveldstraat 1 - 9900 Eeklo
Tel 09 376 97 38 - Fax 09 376 97 39
streekplatform@meetjesland.be
www.meetjesland.be

Beperkte oplage.

Om zijn verklaring geloofwaardig te maken dist hij het verhaal op van Keizer Karel die op jacht is in de omgeving van Zomergen en Waarschoot. De moeders, die de faam van de populaire keizer als rokkenjager kennen, houden veiligheidshalve hun dochters binnen en zodoende ziet Keizer Karel alleen maar meetjes, oude vrouwtjes, aan hun deur zitten spinnen. Hij noemde daarom de streek het Land van de meetjes of het Meetjesland. Het is natuurlijk een verzonnen verhaal, maar het wijst eens te meer op de band tussen de naam Meetjesland en de textielproductie.

Veel wijst erop dat de naam Meetjesland in het midden van de 19e eeuw weinig bekend was. Serieuze mensen kenden het woord misschien wel, maar gebruikten het niet. Het was toen alleszins een wat wazige spotnaam. Het is de Almanak van 't Meetjesland die tussen 1859 en 1885 de naam populair gemaakt heeft en die er uiteindelijk voor gezorgd heeft dat hij als folkloristische naam voor de streek verspreid werd over heel Vlaanderen.

'Meetjesland' betekende oorspronkelijk 'de streek waar opvallend veel (oude) vrouwen geld verdienen met het spinnen van vlasgaren, dus waar de linnenmakerij/vlasnijverheid belangrijk is'.

Welke dorpen en gemeenten er toe gerekend moesten worden, was toen niet heel duidelijk en het is pas naar het einde van de 19e eeuw dat het Meetjesland gesitueerd wordt tussen het Gentse, het Waasland, Zeeuws-Vlaanderen en het Brugse.

Paul Van de Woestijne
10 mei 2005

M

De naam Meetjesland

Onze streek heeft wel een van de mooiste namen van alle regio's in Vlaanderen, het kan staan naast het Pajottenland, maar overtreft in schilderachtigheid de namen van pakweg Heuvelland, Hageland of Waasland. Wat betekent die naam en waar komt hij vandaan?

Tot 1859 komt de naam Meetjesland slechts heel zelden voor en dat hoeft ons niet te verwonderen, want de naam Meetjesland is niet heel oud. De namen van de Meetjeslandse gemeenten, zoals Knesselare, Adegem, Eeklo en Waarschoot zijn meer dan twaalf-honderd jaar oud. De naam Meetjesland is veel jonger, niet ouder dan 250 à 300 jaar.

De voorlopig oudste vindplaats van de naam Meetjesland is een tekst uit 1749. Daarin klagen twee Harelbeekse imkers erover dat in het voorjaar bijhouders uit het Meetjesland met honderden korven naar de Kasselrij Kortrijk komen. De gretige Meetjeslandse bijen storten zich niet alleen op de bloeiende koolzaadvelden, maar roven daarna ook de honing uit de korven van de inlandse bijen. De imkers vragen dan ook maatregelen om de vreemde bijhouders *van mittiens land* te doen vertrekken. Mittiens land kan hier niet verkeerd begrepen worden, want verder in de tekst luidt het *dat sij den honich in groote quantiteyt van hier wech voeren op de grinsen van Hollant*.

De tweede vindplaats komt uit het Waasland. In een brief aan de raadspensionaris van Sint-Niklaas bepleit een Waasmunsterse vlashandelaar in 1767 de vrije uitvoer van gehekeld vlas en hij noemt "een *spinnerye van het soo genaempt Meetjesland houdende van duysende arme hekelarsen*."

Dat de naam ontstond en het eerst gebruikt werd buiten het Meetjesland, lijkt mij normaal; in Harelbeke, Waasmunster, maar de meeste oude vermeldingen van 'Meetjesland' komen uit Gent.

Toen de Eeklose schilder Jozef Geirnaert in Brussel het *Concours der Schilderkunst* van 1818 had gewonnen, werd hij gehuldigd door de leden van de Société Royale des beaux-arts et de littérature van Gent. In hun brochure schreven ze over *l'industrioux pays, connue sous le nom de M  etjens-land.*"

In de Gentse klerikale krant Den Vlaming van 1839 publiceerde de latere kanunnik G. F. Tanghe een artikelenreeks, getiteld *Wintersch tydverdryf in het Metjesland.*

De Gentse patriottische (= katholieke) krant Den Vaderlander van vrijdag 8 oktober 1841 nam een bericht uit Eeklo op waarin gemeld werd dat een grijsaard van 98 ging trouwen "*met eene malsche en poeselachtige weduwe van 32 jaren*" en dat het kersverse paar een serenade zal krijgen van de toonkunstmaatschappij van "*het hoofdsteken van het meetjens land.*"

Pieter Ecrevisse, oprichter van De Eecloonaer, gebruikte de naam 'Meetjesland'   n keer in zijn voorbericht bij het allereerste nummer op 1 januari 1849, maar daarna jarenlang niet meer. Zijn opvolger August Van Acker gebruikte de naam welgeteld drie keer in 1855, 1856 en 1857 telkens in verband met de lijnwaadweverij.

Negen vermeldingen, al met al een pover resultaat voor de eerste honderd jaar. Dat zijn sterke aanwijzingen voor het feit dat de naam toen nauwelijks bekend was. Bovendien zijn er tijdgenoten die de naam Meetjesland nooit gebruikten: Jacques Van Damme (1767- 1831) die vanaf 1790 aantekeningen maakte in zijn bekend *Journal*, kende de naam Meetjesland niet.

Bovendien slaat deze naamgeving voornamelijk op de turfontginning in het Noorden van het Meetjesland, de Polders, waar de naam Meetjesland het laatst is doorgedrongen. In de oudste vermeldingen slaat Meetjesland op het Houtland, het Zuiden van het Meetjesland.

Blijft de eerste verklaring meetje (een vleinaam van meter, doop-meter) = grootmoeder, oude vrouw. Het woord is nog springlevend. Bovendien wordt bij de oudste vindplaatsen het woord meestal verbonden met oude vrouwen en het spinnen.

Pastoor Tanghe schrijft in 1839 dat de stukken lijnwaad die in onze streek geweven worden, door heel Vlaanderen bekend zijn en op de Gentse markt *Meetjeslanders* genoemd worden.

Ook op de markt in Tielt kende men in 1840 de meetjeslanders.

In de 17e en 18e eeuw kende het Meetjeslandse platteland, vooral het zgn. Houtland, een enorme lijnwaadproductie. Gent was in de 18e eeuw een van de belangrijkste lijnwaadmarkten van Vlaanderen. Wel, toen kwam 66 tot 72% van de totale lijnwaadinvoer de stad binnen langs de noordwestelijke stadspoorten, wat betekent dat die producten hoofdzakelijk uit het Meetjesland kwamen. In 1791 waren er in Waarschoot 821 wevers actief, in Lovendegem 800, in Evergem 651 en in Sleidinge 724. Er waren ten minste vier spinsters nodig om   n wever aan het werk te houden. Al wat poten aan zijn lijf had, moeders, jonge meisjes en oude vrouwen, moest spinnen, dat was vrouwenwerk. En dat spinnen kon bij mooi weer buiten gebeuren. Meetjes die aan hun deur zitten te spinnen, vallen op.

Dat moet ook Constant Duvillers gezien hebben. In de Almanak van 1862 antwoordt hij op de vraag van zijn lezers wat het Meetjesland is. Hij zegt *dat is het land van de Meetjes.*

Van Dale, en archivaris van Aardenburg. Als redacteur van het Sluisch Weekblad schreef hij op 14 december 1866: het Meetjesland is *naam der streek tusschen de polders en het kleit, Gemetsland betekende, en waarvan Eecloo zich de hoofdplaats acht*. In zijn Beknopt geschied- en aardrijkskundig Woordenboek van Zeeuwsch-Vlaanderens westelijk deel (1874) oppert hij dat de naam van *meet, maat, gemeten* zou kunnen komen.

Ook August Van Acker schrijft op een bepaald moment dat Meetjesland het land van kleine lapjes grond was en Edmond Tieleman, de eerste voorzitter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, gaf die verklaring in 1949 een wetenschappelijke onderbouw. Als gedegen germanist ging hij te rade bij plaatsnaamkundigen die in 'meetje' een verkleinwoord van 'mete', 'hooiland', herkenden. Hijzelf houdt er rekening mee dat meetje ook een verkleinwoord van gemet zou kunnen zijn en verbindt het woord met 'meet, mede(ken), meen' in de betekenis van *perceel, strook, reep, string*.

Bea Augustyn en Erik Thoen, twee Gentse historici die de turfwinning in het Meetjesland hebben bestudeerd, verklaarden in 1987 de naam Meetjesland als *de samenstelling van medekin, het verkleinwoord van meet en maat, plus land met de betekenis 'gebied', 'regio'*. De woorden 'meen' en 'medeken' kwamen wel voor in onze streek, maar indien de naam daarvan afgeleid was, zou het 'Meenland' of 'Mekensland' geweest zijn. Meet komt hier niet voor in de betekenis klein lapje grond, ook niet als nevenvorm van maat, dat hier wel als synoniem van perceel voorkomt.

Geen enkel 19e-eeuws Zuid-Nederlands woordenboek of idioticon vermeldt meet of meetje als landbouwterm. Ook het woordenboek van Kiliaen uit 1599 niet. Op het moment dat het woord Meetjesland kan zijn ontstaan (misschien in de 16e-17e eeuw), was het woord meetje in die betekenis verdwenen uit ons taalgebruik. Kortom in ons meetjes 'lapjes grond' zien is taalkundig niet te verdedigen.

Tijdens de Franse tijd gebruikten Bazenerye, onderprefect, en Faipoult prefect van het 4^e arrondissement (Eeklo) van het Scheldedepartement, in hun verslagen over de demografische, sociale, culturele en historische aspecten van het arrondissement nooit de naam Meetjesland.

In het rijtje van schrijvers die de naam Meetjesland in hun werk nooit vermelden, horen Karel August Vervier (1789-1872), dichter en ontvanger van de rijkskassier in Eeklo, Jan Frans Willems, de vader van de Vlaamse Beweging, die in Eeklo woonde tussen februari 1831 en april 1835 en ook onze Karel Lodewijk Ledeganck (1805-1847), de eerste grote Vlaamse romantische dichter, die tal van natuurgedichten schreef.

In 1859 publiceerde Eduard Neelemans zijn *Geschiedenis der Stad Eecloo*; geen enkele maal gebruikte hij het woord Meetjesland.

De naam werd pas populair door de uitgaven van de *Almanak van 't Meetjesland* door meester Lieven, alias pastoor Constant Fidelis Duvillers van Zomergem, pastoor van Middelburg. Tussen 1859 en 1885 gaf hij jaarlijks zijn almanak uit. Daardoor werd de naam steeds meer gebruikt in kringen van journalisten, schrijvers, folkloristen, onderwijzers en studenten, en van daar uit door verenigingen waar ze deel van uitmaakten.

In 1865 werd in Eeklo de *Duivenbond De Meetjeslanders* opgericht en begon het klerikale weekblad *Het Meetjesland* te verschijnen.

In 1874 stichtte Lodewijk De Vriese het liberaal weekblad *De Meetjeslander* en vanaf 1883 veranderde *De Vaderlander*, zijn ondertitel in *Katholiek blad van 't Meetjesland*. Tussen 1890 en 1914 verscheen *De stad Eecloo, weekblad voor 't Meetjesland*.

In Volk en Taal, een folkloretijdschrift uit 1890, eindigde een artikel Van 't Meetje en Sinte Pieter, met de woorden: *zoo vertelt men in 't Meetjesland*.

Bellemenaar Jules Van Lantschoot werkte in 1892 aan een *Meetjeslandsch Idioticon*, een dialectwoordenboek dat nooit verscheen.

In 1893 ging in Waarschoot een historische stoet uit en de 45e groep was Keizer Karel V met gevolg. In het programma lezen we: *In 1530 passeerde deze keizer door Waarschoot, komende van Brugge. Voor alle vensters oude wijvekens ziende zitten spinnen, noemde hij de streek "het Meetjesland"*. Groep 46 was een praalwagen getiteld: *het Meetjesland verheerlijkt door Pastoor Van Dorpe*.

Priester-schrijver Edgard Pattyn publiceerde in 1895 zijn verhaal *Klaasavond in het Meetjesland*. In datzelfde jaar drukte Jules Van Lantschoot (1871-1941) *Vertelsels uit het Meetjesland en Volksvertelsels afgeluisterd in het Meetjesland en naverteld*.

In 1896 werd in Eeklo een koor opgericht onder de naam *De Meetjeslanders*. Ter gelegenheid van de 50e verjaring van Ledegancks overlijden in 1897 dichtte Jan Boucherij *Ledegancks Cantate*, op muziek gezet door Peter Benoit, die als volgt eindigt:

*Daar prijkt het beeld des grooten mans
Voor eeuwig in zijn glorieglans
Als huldeblijk en liefdepand
Van Eekloo's stad, van het Meetjesland.*

Toen in 1898 in Eeklo een kredietmaatschappij voor goedkope woningen werd opgericht, werd ze *Meetjeslanders Eigen Huis* gedoopt.

Ik eindig dit overzicht met het lied *De Appeltjes van het Meetjesland* van Maurits Sabbe en Remi Ghesquièrre.

Om de eeuwwisseling was het woord Meetjesland al goed ingeburgerd, niet alleen in de streek zelf, maar ook daarbuiten en dat is sedertdien zo gebleven.

In de loop van de voorbije eeuwen hebben mensen zich afgevraagd wat Meetjesland betekende. Het land van de meetjes, welke meetjes?

In de laatste 150 jaar werden er enkele gissingen en veronderstellingen gedaan, die in grote trekken op drie verklaringen zijn terug te brengen:

1. de voordehandliggende betekenis luidt: het land van de meetjes, de oude vrouwtjes.
2. het land van de meetjes, kleine gemeten grond
3. het land van de métiers.

Laten we beginnen met deze laatste verklaring:

- a. Het Franse woord *métier* kan o.m. betekenen 'ambacht'. In het Frans worden de Vier Ambachten (de streek van Assenede, Boekhoute, Axel en Hulst), waarvan een stukje tot het Meetjesland behoort, *les quatre métiers* genoemd. Volgens deken De Bo in zijn *Westvlaamsch Idioticon* (1870-1873) was het Meetjesland *voortijds de pays des quatre métiers, vanwaar het zijnen naam métiers-land, meetjesland behouden heeft*.
- b. Een tweede betekenis van *métier* is weefgetouw. Aangezien de naam Meetjesland vaak met de textielproductie wordt geassocieerd, dacht August Van Acker in 1893 dat Meetjesland het land van de weefgetouwen was. Hij had het woord gehoord uit de mond van 'oude lieden' die *de geheele streek afliepen alwaar meest lijnwaad geweven werd, en die streek noemden zij Le pays des métiers, het métiers-land - het land der weefgetouwen*. Van Acker durft nogal eens wat fantasie hebben. Vandaag de dag is er niemand die geloof hecht aan deze verklaring. Ten eerste is *le pays des métiers* nergens teruggevonden en bovendien is de samenstelling van een Frans met een Nederlands woord hoogst ongebruikelijk.

De tweede verklaring 'het land van de meetjes of kleine gemeten grond', komt eigenlijk van Gerrit Roos, schoonbroer van de woordenboekschrijver Johan Hendrik